

УДК 337.8

DOI 10.33251/2522-1477-2019-6-159-164

ЗАМФЕРЕСКО Олена Вікторівна,
аспірант, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙСТРІВ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури щодо сутності категорії «умова» та похідного від неї поняття «педагогічна умова» обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у вищому професійному училищі: розширення підприємницької складової професійної підготовки майстрів ресторанного обслуговування; упровадження в освітній процес інтегративного навчально-методичного комплексу підприємницького спрямування; залучення учнів ВПУ до розроблення й реалізації підприємницьких проектів у закладах ресторанного господарства. Вони забезпечують підвищення якості професійної підготовки фахівців цього профілю, їхньої конкурентоспроможності на галузевому ринку праці шляхом формування в учнів підприємницької компетентності як цілісної професійної характеристики.

Ключові слова: професійна підготовка, вище професійне училище (ВПУ), майстер ресторанного обслуговування, педагогічні умови, підприємницька компетентність.

Постановка проблеми. Перехід країни до ринкових відносин зумовив посилення вимог до професійної підготовки кваліфікованих робітників, здатних швидко пристосовуватися до постійно змінюваних умов праці, володіти високим рівнем професійної компетентності та майстерності, бути професійно мобільними [1, с. 5]. Зважаючи на це, професійна освіта є однією з провідних ланок суспільної структури, пов'язаних з виробничою, споживчою, інформаційною, державно-бюджетною сферами, це процес і результат оволодіння учнями системою наукових знань і пізнавальних умінь, навичок, формування на їх основі світогляду та інших якостей особистості [2, с. 99].

Професійна підготовка майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності має відповідати вимогам, що висуваються до випускників вищого професійного училища (ВПУ) сучасними закладами ресторанного господарства (ЗРГ). Вивчення науково-педагогічних джерел з проблеми дослідження показало, що для ефективного формування підприємницької компетентності у майбутніх майстрів ресторанного обслуговування під час навчання у ВПУ необхідно створити педагогічні умови, які сприятимуть покращенню результатів професійної підготовки та забезпечать удосконалення навчально-виробничого процесу в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Педагогічні умови реалізації якісного навчально-виробничого процесу в закладах професійно-технічної освіти (ЗПТО) розглянуті у працях вітчизняних дослідників С. Г. Кравець (педагогічні умови формування ключових компетентностей фахівців ресторанного сервісу у ВПУ сфери послуг), А. В. Литвина (педагогічні умови інформатизації навчально-виховного процесу в ПТНЗ будівельного профілю), Н. Я. Оверко (педагогічні умови розвитку педагогічної майстерності викладачів спеціальних дисциплін ПТНЗ кулінарного профілю), В. О. Радкевич (педагогічні умови формування технологічної культури у педагогів професійно-художньої школи), Л. А. Руденко (педагогічні умови формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у ПТНЗ), Л. Л. Сушенцевої (педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у ЗПТО) та ін.

Аналіз цих досліджень свідчить, що для підвищення якості професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ та формування у них підприємницької компетентності як професійно значущого особистісного утворення потрібні умови, які сприятимуть реалізації цього процесу з урахуванням різноманітних чинників впливу на його ефективність.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов ефективної професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб з'ясувати педагогічні умови формування підприємницької компетентності майбутніх майстрів ресторанного обслуговування, передусім, розглянемо науково-педагогічне значення терміну «умова».

В Академічному тлумачному словнику української мови запропоновано декілька його визначень: необхідна обставина, що робить можливим здійснення чого-небудь, сприяє чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається що-небудь; правила, що встановлені в певній галузі життя, діяльності, які забезпечують нормальну роботу чогось; сукупність положень, що покладені в основу [3]. У філософському енциклопедичному словнику поняття «умова» трактується як сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин тощо), необхідних для виникнення чи існування зміни певного об'єкта (що зумовлюється) [4, с. 626]. Словник з освіти та педагогіки визначає цей термін як «сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини його поведінку; виховання і навчання, формування особистості» [5, с. 36]. Особливістю умови є те, що вона сама собою, без діяльності, не може перетворитися на нову дійсність, продукувати її, вона лише створює можливість нової речі як зумовленої [4, с. 703].

Похідним від категорії «умова» є поняття «педагогічна умова». У педагогічній науці, на жаль, не спостерігається одностайного визначення цього поняття, оскільки широкий діапазон дослідницьких проблем (підвищення ефективності освіти, організація освітнього процесу, формування особистості тощо) зумовлює багатоманітність підходів до тлумачення цього терміну. Генералізацію, унормування та специфікацію поняття «педагогічні умови» в термінологічному апараті педагогіки здійснив А. В. Литвин, запропонувавши їх типологію на основі порівняльного аналізу психолого-педагогічних публікацій та узагальнення освітньої практики [6, с. 88].

У педагогічних дослідженнях найбільше використовуються такі визначення педагогічних умов: система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [7]; комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особисті параметри всіх його учасників [8, с. 28]; сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань [9]; обставини, від яких залежить і відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [10, с. 243] тощо.

Зважаючи на це, педагогічними умовами ефективної професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ вважаємо комплекс педагогічних заходів, які забезпечують підвищення якості професійної підготовки фахівців цього профілю, їхньої конкурентоспроможності на галузевому ринку праці шляхом формування в учнів усіх компонентів підприємницької компетентності на основі застосування цілісного, аксіологічного, особистісно-діяльнісного, компетентнісного, контекстного та інтегративного підходів до освітнього процесу. Ці заходи спрямовані не лише на засвоєння знань і вмінь, а й на стимулювання мотивів і розвиток особистісних якостей, необхідних для подальшої самореалізації майбутніх фахівців у підприємницькій діяльності в ресторанній галузі.

Педагогічними умовами ефективної професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ вважаємо:

- розширення підприємницької складової професійної підготовки майстрів ресторанного обслуговування;
- упровадження в освітній процес інтегративного навчально-методичного комплексу (НМК) підприємницького спрямування;
- залучення учнів ВПУ до розроблення й реалізації підприємницьких проектів для ЗРГ.

Розглянемо їх детальніше. Реалізацією першої педагогічної умови є оновлення змістового наповнення нормативних предметів за напрямками загальнопрофесійна підготовка, професійно-теоретична підготовка, професійно-практична підготовка, які мають впливати на формування у майбутніх майстрів ресторанного обслуговування підприємницької компетентності під час вивчення теоретичних предметів. Адже всі ці напрями підготовки орієнтовані на всебічний розвиток здібностей учнів, формування в них світогляду, набуття соціального досвіду, підготовки до суспільного життя, професійної діяльності, в тому числі пов'язаної з підприємництвом у ЗРГ.

Наприклад, під час вивчення предмету «Основи підприємницького успіху», доцільно включити розділ «Моя підприємницька компетентність», який передбачає розгляд економічного обґрунтування особливостей професійної діяльності майбутніх майстрів ресторанного обслуговування, ресторанного бізнесу, основ обліку та калькуляції, які будуть реально необхідні в подальшій професійній діяльності. Також потужний потенціал для формування підприємницької компетентності мають предмети «Політична економія», «Фінанси підприємства», «Основи підприємницького успіху», «Менеджмент», «Маркетинг» тощо, вивчення яких дає можливість майбутнім майстрам ресторанного обслуговування не лише отримати професійно орієнтовані підприємницькі знання, а й розвивати їх у потрібному напрямі при безпосередньому здійсненні професійної діяльності у новітніх ЗРГ.

Впровадження теми «Основи професійного спілкування фахівців ресторанної справи» під час вивчення предмету «Ділова етика і культура спілкування» дасть можливість майбутнім майстрам ресторанного обслуговування отримати важливу інформацію щодо успішної професійної діяльності з основ психології особистості та психологічних основ комунікативної взаємодії (типи, функції, стилі спілкування, його структуру і специфічні особливості, психологічні механізми, умови ефективної комунікації). Ці знання сприятимуть виробленню в майбутніх фахівців ресторанної справи умінь встановлювати й підтримувати контакти з клієнтами з урахуванням вікових, статусних й соціально-культурних характеристик, адекватно використовувати невербальний і вербальний канали спілкування під час контакту з партнерами та обслуговування клієнтів, виявляти потреби клієнта, активно слухати, аргументувати свою думку з користю для клієнта, налагоджувати зворотний зв'язок та презентувати послуги, долати комунікативні бар'єри, обслуговувати конфліктного клієнта, психологічно грамотно завершувати комунікативну взаємодію, володіти способами саморегуляції тощо. Оволодіння такими уміньми забезпечить надання якісних послуг у сучасних ЗРГ та тривалі контакти у підприємстві.

Реалізація цієї педагогічної умови спрямована на формування потребнісно-ціннісного та мотиваційного компонентів підприємницької компетентності. Це передбачає цілеспрямовану інтеграцію загальнопрофесійних і професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, впливає на особливості й варіативність освітніх та особистісних потреб майбутніх фахівців ЗРГ на різних етапах їхньої професійної підготовки щодо підприємництва, а також відображає свідомий професійний вибір, сприяє виробленню ціннісного ставлення до підприємницької діяльності, самовизначенню у професії та формує внутрішні мотиви, які спонукають учнів провадити підприємницьку діяльність у новітніх ЗРГ.

Друга педагогічна умова – упровадження в освітній процес інтегративного навчально-методичного комплексу (НМК) підприємницького спрямування – реалізується у процесі аудиторної роботи, а також під час виробничої практики у ЗРГ й позааудиторної роботи, що

стимулює інтерес майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємництва, спонукає до творчого виконання професійних завдань, активізує їхню пізнавальну діяльність та сприяє виявленню підприємницьких здібностей для ресторанної справи. Упровадження цієї умови забезпечує цілісність процесу формування підприємницької компетентності майбутніх майстрів ресторанного обслуговування на основі їх залучення до виконання ситуаційних завдань, проектування й розв'язання проблемних ситуацій, які можуть виникати у сучасних ЗРГ, передбачає аналіз контроль і прогнозування дій, механізмів і способів підприємницької діяльності у кожній конкретній ситуації.

Для цього розроблений НМК підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ, який охоплює: робочі навчальні плани; тематичні плани; робочі програми; опорні конспекти лекцій із інтегрованих навчальних курсів («Основи галузевої економіки, екології і права», «Технологія приготування закусок, страв, напоїв», «Основи підприємницького успіху», «Організація і техніка обслуговування», «Інформаційні технології»); методичні рекомендації по підготовці майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності; критерії оцінювання навчальних досягнень майбутніх майстрів ресторанного обслуговування; варіанти тематичних контрольних робіт; інструктивно-методичні матеріали по виконанню практичних робіт за розробкою «Бізнес-план ЗРГ»; перелік рекомендованих джерел; глосарій або словник глос.

Реалізація цієї педагогічної умови передбачає формування когнітивного компонента підприємницької компетентності майстрів ресторанного обслуговування, набуття учнями сукупності знань про сутність сучасного суспільства та основні поняття і методи підприємницької діяльності в ЗРГ.

Реалізація третьої педагогічної умови – залучення учнів ВПУ до розроблення й реалізації підприємницьких проектів ЗРГ – спрямована на посилення практикоорієнтованості професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності, а саме на розвиток їхньої здатності генерувати свої економічні ідеї та використовувати набуті знання і вміння у самостійній практичній діяльності. Практикуючись у розробленні підприємницьких проектів (бізнес-планів) для новітніх ЗРГ, майбутні фахівці професійно самовдосконалюються відповідно до соціально-економічних умов та характеру праці.

Така практична робота забезпечує інтеграцією теоретичних і практичних аспектів професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування у рамках процесу формування у них підприємницької компетентності, доповнює дидактичний зміст завдань під час опанування інваріантних та варіативних навчальних предметів, навчальної й виробничої практики, індивідуальної й самостійної роботи на основі впровадження розробленого інструктивного НМК підприємницького спрямування.

Отже, третя педагогічна умова спрямована на формування діяльнісного компонента підприємницької компетентності майстрів ресторанного обслуговування, який забезпечує вироблення практичних умінь щодо підприємницької діяльності у ЗРГ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створення таких педагогічних умов спрямоване на досягнення основної мети – ефективної професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ шляхом формування у них підприємницької компетентності як цілісної професійної властивості. Їх реалізація в освітньому процесі ЗПТО сприятиме його оптимізації, внаслідок чого підвищиться якість підготовки фахівців цього профілю в системі професійно-технічної освіти та їхня конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Перспективи подальших досліджень бачимо у розробленні методики реалізації обґрунтованих педагогічних умов в освітній процес ВПУ, а також створенні науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Сікора Я. Б. Модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики. *Наука в інформаційному просторі*: матер. IV Междунар. науч.-практ. Інтернет-конф, (15–16 октября 2008 г.). URL: http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/pe_sikora.htm.
2. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. М.: Мысль, 1991. 99 с.
3. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. URL: <http://eslovnik.com/search>
4. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ: Абрис, 2002. VI. 742 с.
5. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М.: Высш. шк., 2004. 511 с.
6. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: практич. посібник. / 2-е вид., доп. і перероб. Львів: ЛДУБЖД, 2018. 88 с.
7. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / О. М. Пехота, В. Д. Будака, А. М. Старєва та ін.; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. К.: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
8. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.
9. Найн А. Я. О методологическом аппарате диссертационных исследований. *Педагогика*. 1995. № 5. С. 44–49.
10. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред. упоряд. А. В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.

References

1. Sikora, Ya.B. (2017). Model' formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya informatyky [Model of formation of professional competence of the future computer science teacher]. IV Mezhdunar. nauch.-prakt. Ynternet-konf Retrieved from: http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/pe_sikora.htm [in Ukrainian].
2. Abulkhanov-Slavskaya, K.A. (1991). Strategiya zhizni [Life Strategy]. Moscow: Mysl'. [in Russian].
3. Akademichnyy tлумachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy [Academic Interpretative Dictionary of the Ukrainian Language]. eslovnik.com/search. Retrieved from: <http://eslovnik.com/search> [in Ukrainian].
4. Shinkaruk, V.I. (2002). Filososfs'kyu entsyklopedychnyy slovnyk / NAN Ukrayiny, In-t filosofiyi imeni H.S. Skovorody [Encyclopedic Dictionary of Philosophy / NAS of Ukraine, GS Skovoroda Institute of Philosophy]. Kyiv: Abrys, VI, (p.742). [in Ukrainian].
5. Polonsky, V.M. (2004). Slovar' po obrazovaniyu i pedagogike [Dictionary on education and pedagogy]. Moscow: Vyssh. shk. p. 511. [in Russian].
6. Litvin, A.V. (2018). Metodolohichni zasady ponyattya "pedahohichni umovy" [Methodological foundations of the concept of "pedagogical conditions"].: prakt. posibnyk. 2-e vyd., dop. i pererob. L'viv: LDUBZHD. p. 88. [in Ukrainian].
7. Ziazun, I.A. & Pyekhoty, O.M. (2003). Pidhotovka maybutn'oho vchytelya do vprovadzhennya pedahohichnykh tekhnolohiy [Preparing the future teacher for the introduction of pedagogical technologies].: navch. Posibnyk. Kyiv: Vydavnytstvo A.S.K. (p.240). [in Ukrainian].
8. Litvin, A.V. (2014). Metodolohichni zasady ponyattya "pedahohichni umovy": na dopomohu zdobuvacham naukovoho stupenya [Methodological foundations of the concept of "pedagogical conditions: to help applicants for a scientific degree"]. L'viv: SPOLOM. (p.76). [in Ukrainian].
9. Nayn, A.Ya. (1995). O metodologicheskom apparate dissertatsionnykh issledovaniy [On the methodological apparatus of dissertation research]. Pedagogika, 3. (pp.44-49). [in Russian].

10. Semenova, A.V. (2006). Slovník-dovodník z profesijní pedagogiky [*Handbook of Professional Pedagogy*]. Odessa: Pal'mira (p.272). [in Ukrainian].

ZAMFERESKO Olena, postgraduate, Lviv State University of Life Safety.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PROFESSIONAL TRAINING OF MASTERS OF RESTAURANT SERVICE TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES

Abstract. Introduction. *The professional training of future masters of restaurant service in entrepreneurship should meet the requirements of modern restaurants to graduates of higher professional school. The study of scientific and pedagogical sources on the problem of research showed that for the effective formation of entrepreneurial competence in the future masters of restaurant service during training in the higher professional school it is necessary to create pedagogical conditions that will contribute to the improvement of the results of vocational training and to improve the training and production process.*

Purpose. *The purpose of the article is to substantiate the pedagogical conditions of effective professional training of future masters of restaurant service to entrepreneurship in higher professional school.*

Theoretical analysis of psychological-pedagogical and methodological literature on the essence of the categories "condition" and "pedagogical condition"; generalization of material for substantiation of pedagogical conditions of effective professional training of future masters of restaurant service for entrepreneurship in higher vocational school.

The pedagogical conditions of effective professional training of future masters of restaurant service for entrepreneurship in higher professional school are: expansion of entrepreneurial component of professional training of masters of restaurant service; introduction into the educational process of an integrative educational-methodical complex of entrepreneurial orientation; involvement of students of higher vocational college in the development and implementation of entrepreneurial projects for restaurants.

These measures are aimed at ensuring and improving the quality of professional training of restaurant industry professionals, their competitiveness in the sectoral labor market by forming entrepreneurial competence based on the application of holistic, axiological, personality-activity, competence, contextual and integrative approaches to the educational process.

Creating the proposed pedagogical conditions and their implementation in vocational education institutions that prepare future professionals for the modern restaurant industry, will improve the quality of training of professionals in the profile of professional activity in the institutions of the restaurant industry, their competitiveness in the modern labor market, and generally facilitate the process of education.

The prospects for further research can be seen in the development of a methodology for the implementation of sound pedagogical conditions in the educational process of higher professional schools, as well as the creation of scientific and methodological support for the professional training of future masters of restaurant service to business.

Key words: *professional training, higher professional school, master of restaurant service, pedagogical conditions, entrepreneurial competence.*

*Одержано редакцією: 04.09.2019 р.
Прийнято до публікації: 13.09.2019 р.*